

**HUMANISTINEN
AMMATTIKORKEAKOULU**

OPINNÄYTETYÖ

Yläkoululaisten hyvinvointi
– Yhteisöpedagogi edistämässä henkistä turvallisuutta koulussa
Tuomela Maija-Leena

Kansalaistoiminnan ja nuorisotyön koulutusohjelma (210 op)
01/2016

HUMANISTINEN AMMATTIKORKEAKOULU
Kansalaistoiminnan ja nuorisotyön koulutusohjelma
TIIVISTELMÄ

Työn tekijä: Maija-Leena Tuomela	Sivumäärä 34+2
Työn nimi: Yläkoululaisten hyvinvointi – Yhteisöpedagogi edistämässä henkistä turvallisuutta koulussa	
Ohjaava opettaja: Marjo Kolehmainen	
Työn tilaaja ja/tai työelämäohjaaja:	
Tiivistelmä <p>Opinnäytetyön tavoitteena oli selvittää oppilaiden henkistä turvallisuutta hyvinvoinnin osa-alueena yläkoulussa. Opinnäytetyössä on toteutettu teemahaastattelu yläkoululaisten hyvinvointia tarkastellen. Henkisen turvallisuutta määritellään turvallisuuden ja hyvinvointi määritteiden kautta. Henkiseen turvallisuuteen liitetään hyvinvoinnin osa-alueita, kuten oppilaiden sosiaalisten suhteiden toimivuus koulussa. Oppilaiden henkistä turvallisuutta tarkastellaan oppilaiden psyykkisten turvallisuuskokemusten kautta. Lisäksi työssä selvitetään oppilaan hyvinvointiin ja turvallisuuteen vaikuttavista laista sekä säädöksistä aihealuetta koskien.</p> <p>Opinnäytetyö sisältää teemahaastattelun 13- 16 -vuotiaille yläkoulun 12 oppilaalle. Haastattelut tehtiin yhdessä yläkoulussa Etelä-Pohjanmaalla. Ryhmät valittiin mahdollisimman kattavasti koko yläkoulusta edustamaan koko koulun oppilaita eri vuosiluokilta. Haastattelut toteutettiin pienryhmissä. Teemat pohjautuvat henkisen turvallisuuden käsitteistöön. Haastattelut analysoitiin sisältöanalyysillä.</p> <p>Työn ydinkysymykset ovat: Mitä tarkoittaa henkinen turvallisuus? Miten oppilaat kokevat henkisen turvallisuuden tilan? Miten henkistä turvallisuutta voitaisiin kehittää? Työssä pohditaan myös toimintakulttuurin, arvojen ja asenteiden vaikutusta oppilaan henkiseen turvallisuuteen muuttuvassa maailmassa.</p> <p>Työ antaa tietoa luottamushenkilöille ja viranhaltijoille koskien oppilaiden henkisestä turvallisuudesta ja hyvinvoinnin edistämistä. Työn tulokset tuovat tietoa myös opetussuunnitelmatyöhön. Tutkimuksen mukaan selvisi, että henkisen turvallisuuden tilaa voidaan osin parantaa. Haastateltujen oppilaiden turvallisuuden kokemisessa oli suuria eroja. Yhteneväisiksi asioiksi nousivat tasa-arvoon, oikeudenmukaisuuteen ja ristiriitoihin liittyvät asiat.</p>	
Asiasanat: Henkinen turvallisuus, hyvinvointi, kouluturvallisuus, toimintakulttuuri	

HUMAK UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES
Civic activities and youth work degree programme
ABSTRACT

Author: Maija-Leena Tuomela	Number of Pages 34+2
Title: Students wellbeing in comprehensive school -Community educator to promote emotional security in school	
Supervisor: Marjo Kolehmainen	
Subscriber and/or Mentor:	
Abstract <p>The thesis aim was to find out emotional security elements of students in aspect area of well-being in comprehensive school. This thesis is implemented theme of interview comprehensive school range of well-being view. Emotional security defined by through security and well-being attribute. Emotional well-being is connected to safety aspects, such as performance of pupils' social relations. Emotional security focus is students' psychological security experience. In addition, the work finds student's well-being and affecting safety of law and regulations regarding subject area. Themes are based on mental of security concepts.</p> <p>This thesis knowledge bases includes thematic interview with comprehensive school 12 students, age 13 – 16 years old. Interviews were made comprehensive school in south Ostrobothnia. Interviews have been analyzed by using content analysis. Main question of the work are; What means emotional security? How student feels mental security? How to develop emotional security in school? The thesis also discusses effects of operational culture, values and attitudes on emotional safety of student in a changing world.</p> <p>This thesis gives information to elected officials and local municipal officials those working with student's emotional security and wellbeing. Work brings knowledge to curriculum design. The thesis explains how community educators can to promote emotional safety in schools. A result of the thesis was student's mental security can be improved. Emotional security of these groups has large differences. However, congruent things were equality, justice and disagreement things.</p>	
Keywords: Emotional security, wellbeing, school safety, operational culture.	

SISÄLLYS

1 JOHDANTO	5
1.1 Yhteiskunta muuttuu ja koulun pitää olla muutoksessa mukana	5
1.2 Henkinen turvallisuus kouluissa	6
1.3 Nuorten henkinen turvallisuus ansaitsee lisää huomiota	6
2 HYVINVOINTI JA TURVALLISUUS KOULUSSA	7
2.1 Sisäinen turvallisuus	
2.2 Koululakien ja opetussuunnitelmien vaikutus	8
2.3 Nuorisolaki	9
2.4 Turvallisuus ja hyvinvointi toimintakulttuurissa	9
3 HENKINEN TURVALLISUUS KOULUSSA	12
4 TUTKIMUKSEN TOTEUTUMINEN	13
4.1 Teemahaastattelu	14
4.2 Haastattelujen toteutus	15
5 PÄÄTELMIÄ OPPILAIDEN HENKISEN TURVALLISUUDEN KOKEMUKSISTA KOULUSSA	16
6 HENKISEEN TURVALLISUUTEEN VAIKUTTAVAT MONET ASIAT	22
7 YHTEISÖPEDAGOGIT TUOVAT NUORISOTYÖN OSAAMISTA KOULUUN JA EDISTÄVÄT HENKISTÄ TURVALLISUUTTA	25
8 HENKISEN TURVALLISUUDEN RAKENTAMINEN TOIMINTAKULTTUURIIN	25
9 ARVIOINTIA	27
10 LOPUKSI	29
LÄHTEET	31
LIITTEET	35
Liite1: Teemahaastattelurunko	35
Liite2: Suostumus haastatteluun	36

1 JOHDANTO

”Mitäpä, jos kouluun meno pelottaa? Kouluun pitää joka aamu kuitenkin lähteä. En tiedä kenelle kertoisin, että minua kiusataan. Taas myöhästyn, en voi sille mitään. Opettaja on vihainen. Sen näkee aina sen ilmeestä, minusta tuntuu että se ei tykkää minusta yhtään. Sitten se sanoo, että seuraavasta kerrasta tunti koulun jälkeen ja merkintä tulee varmasti. Sama se on miten paljon nytkin myöhästyy, ei siellä kukaan minusta välitä.” Tarina on kuvitteellinen, mutta voisiko joku oppilas kokea näin?

Työni kertoo henkisestä turvallisuudesta oppilaiden kokemana yläkoulussa. Koulussa myönteinen ja avoin ilmapiiri edistävät oppimista, joten perustellusti siihen kannattaa kiinnittää huomiota. Oppilaiden ja opettajien väliset luottamukseen rakentuvat hyvät vuorovaikutussuhteet merkitsevät paljon millaiseksi ilmapiiri koulussa koetaan. Koulun tuomat emotionaalisesti hyvät kokemukset lisäävät viihtyvyyttä, ja säilyvät oppilaiden mielessä pitkään. Turvallisuuden tunne rakentuu monista eri asioista, joita tässä työssä pyrin tuomaan esille, samalla löytäen keinoja edistää henkistä turvallisuutta. Oppilaiden kokema turvallisuuden tunne koulussa on yksi hyvinvoinnin mittareista. Lasten ja nuorten käyttäytymistä on hyvä havainnoida ja löytää siten mahdollisesti tulevia uhkia turvallisuudelle (Sisäisen turvallisuuden ohjelma 2012.)

1.1 Yhteiskunta muuttuu ja koulun tulee olla mukana muutoksessa

Muutokset näkyvät kaikkialla, teknologia, tiedon määrä ja luonne, luonto, talous ja yhteisöjen monimuotoisuus muuttuvat. Miten tämä näkyy oppilaiden henkissä hyvinvoinnissa koulussa? Oppilaiden hyvinvointia mitataan ja seurataan monin eri tavoin, mutta tutkimusten sanotaan jättävän pois tärkeitä signaaleja, viestejä, miten oppilaiden hyvinvointia voisi kehittää nyt ja tulevaisuudessa. Hyvinvoinnin yhteydessä pitäisi puhua nykyistä enemmän turvallisuudesta (Vornanen 2010, 53.) Tutkimukset kertovat myös oppilashuollon ja työturvallisuuden riittämättömyydestä koko Suomessa. Oppilashuolto ei toteudu sen tasoisena, mitä perusopetuslailla edellytetään (Mahkonen 2015, 209). Muutoksia tarvitaan, ja kaikki muutokset tuovat uudistuspainetta kouluun. Uudessa peruskoulua kos-

kevissa opetussuunnitelmassa koulua haastetaan kehittymään yhteiskunnan ja maailman muutoksiin (Halinen 2013). Opinnäytteessä pohdin näiden asioiden merkitystä henkiseen turvallisuudelle nyt ja tulevaisuudessa. Muutokset koskevat laajoja kokonaisuuksia kuten vuorovaikutustaitojen merkityksen korostamista. Yhteisöissä puhuttavat pirstaleisemmat tulevaisuuden näkymät hektisyys ja tiedon paljous. Suurissa oppilasmäärissä olisi kyettävä löytämään oppilaiden vahvuudet ja samalla luoda yhteisöstä kaikkien oppimista tukevaa.

1.2 Henkinen turvallisuus kouluissa

Henkistä turvallisuutta voidaan kuvailla oppilaiden sosiaalisilla suhteilla opettajiin ja toisiin oppilaisiin. Oppilaiden ja opettajien tunteet sekä toimintatavat luovat ilmapiiriä, jossa toimintakulttuurin kirjoittamattomilla säännöillä on myös merkityksensä (Salovaara & Honkanen 2011, 18- 20).

Suomen koulujärjestelmä saa paljon kiitosta. Suomessa lapset eivät kuitenkaan viihdy yhtä hyvin koulussa kuin muualla Euroopassa. Kouluun liittyy monia turvallisuutta heikentäviä uhkia, jotka voivat heikentää turvallisuutta ulkopuolelta tai sisältä. Ongelmat voivat lähteä oppilaan käyttäytymisestä, opettajan väärästä suhtautumisesta siihen (Mäkijärvi 2008.) Oppilaiden henkinen turvallisuus saattaa vaarantua esimerkiksi oppilaan ja opettajan vuorovaikutukseen liittyvissä haasteissa.

Turvallisuus käsite on laaja. Työssä tarkastellaan yhtä turvallisuuden osalueta. Työssä selvitetään, mitkä asiat vaikuttavat oppilaan henkiseen turvallisuuteen koulussa. Teemahaastattelu toi esiin oppilaiden ääntä, miten he kokivat esimerkiksi tasa-arvon, oikeudenmukaisuuden suhteessa kavereihin ja opettajiin. Koulun henkinen turvallisuus liittyy koulun toimintakulttuuriin. Toimintakulttuurin käytänteitä tulee tarkastella niiden ristiriitojen ja epäkohtien välttämiseksi, joilla on vaikutusta oppilaan henkisen turvallisuuden tilaan. Tämä opinnäytetyö tuo käytännönläheisiä keinoja edistää oppilaiden henkistä turvallisuutta arki työssä koulussa. Opinnäytetyön toivon hyödyttävän kaikkia oppilaiden kanssa toimivia henkisen turvallisuuden edistämiseksi.

1.3 Nuorten henkinen turvallisuus ansaitsee lisää huomiota

Valitsin aiheeni mielenkiinnosta selvittää keinoja edistää oppilaiden henkistä turvallisuuden tunnetta koulussa. Mielenkiintoa lisäsi se, että oppilaiden henkistä turvallisuutta kouluissa on käsitelty hyvin vähän ja kuitenkin se vaikuttaa heidän hyvinvointiinsa. Aiheen pariin ohjasi myös oma kokemus työskentelystä koulussa. Mielenkiinto lisääntyi lukiessa useita koulumaailmaan tehtyjä päättö- töitä. Tarkastellessa kouluun tehtyjä hankkeita ja projekteja se vahvisti uskoa lähestyä aihetta juuri henkisen turvallisuuden näkökulmasta. Opetus- ja kulttuuriministeriön hankkeilla on pyritty edistämään oppilaiden hyvinvointia laaja- alaisesti. Yhteiskunnan ja perheen muutokset voivat aiheuttaa oppilailla ongelmia. Sosiaaliset tukiverkostot ovat vähentyneet, elämänhallinnan asiat eivät ole kunnossa. Kodin ja koulun yhteistyön edistäminen on tärkeää. Opetushallitus on käynnistänyt oppilaiden hyvinvointiin, kiusaamista ehkäisevään ja elämänhallintaan liittyviä ohjelmia, joissa toimenpitein tutkitaan vaikutusta oppilaiden hyvinvointiin. (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2015.)

Oppilaan hyvinvointia mitataan laajoilla mittareilla ja niitä voidaan verrata muiden maiden tuloksiin. Tällä hetkellä tulokset kertovat kouluviihtymisessä olevan parantamisen varaa. Laajat tutkimukset osoittavat, että oppilaan viihtymistä koulussa voi kuvata sosiaalisten suhteiden ja koulutyön kuormittavuuden ja kouluun sitoutumisen kannalta. Tutkimukset kuvaavat myös turvallisuuden kokemista koulussa (Kämpö, Välimaa, Ojala, Tynjälä, Haapasalo, Villberg Kannas 2010).

Humanistisen ammattikorkeakoulun Uusiutuva koulu- hankkeen tarkoituksena on ollut tuoda nuorisotyötä pysyvämmäksi osaksi koulua, antamalla tukea toimintamallein (Träskelin 2012;Kauhanen 2013). Syrjäytymisen ehkäisyyn, koulussa tehdyn moniammatillisuuden lisäämiseen on ollut muitakin hankkeita, kuten Ohjauslaturiksi nimetty hanke.

Koulussa on tehty hyvää yhteistyötä nuorisotyön kanssa, mutta valitettavasti nuorisotyön toimijoiden tekemän työn merkitys on jäänyt vähemmälle huomiolle. Nuorisotyöllä on merkitystä, kuinka koulussa voidaan, koska hyvinvointi näkyy myös oppimistuloksissa. Sahlberg kirjoittaa Suomalaisen koulun menestystarinasta (2015) ja kertoo suomen koulutuksen kärkimaa olevan koko maailmassa.

Kirjan mukaan on tullut kuitenkin aika tehdä jotain pysyäkseen samalla tasolla ja myös hyvinvoinnin asioihin tutkimukset kehottavat kiinnittämään huomiota.

2 HYVINVOINTI JA TURVALLISUUS KOULUSSA

Monissa yhteiskunta- ja käyttäytymistieteellisissä tutkimuksissa käsitteet ovat hyvin laajoja ja varsin abstrakteja. Tässä työssä käsiteltävä henkisen turvallisuuden määritelmä edellyttää määrittelemistä analyyttiseksi käsitteeksi, jotta sitä voidaan mitata tai tarkastella. Tässä työssä henkisen turvallisuuden käsite on operalisoitava analyyttiseksi. Käsitteen hahmottaminen ja määrittäminen on tärkeää, jotta asiaa voidaan konkretisoida. Osa-alueiden määrittäminen on välttämätöntä, jotta käsitteestä saadaan arkikieleen sopiva (Alkula, Pöntinen Ylöstalo 1995, 75- 76.) Henkisen turvallisuuden avaamista tarkastelen hyvinvoinnin käsitteen avaamisella ja lisäksi avaam turvallisuuden käsitteistöä. Lisäksi käyn läpi asioita, jotka vaikuttavat hyvinvoinnin ja turvallisuuden kokemiseen koulussa. Näihin laajoihin käsitteisiin on olemassa omat lait ja säädännöt. Hyvinvointia ja turvallisuutta pyritään edistämään lakien ja määräysten avulla.

2.1 Sisäinen turvallisuus

Yhteiskunnassamme turvallisuus on osa hyvinvointia. Sisäisen turvallisuuden ohjelmassa käsitellään oikeusjärjestelmän tuomaa oikeutta ja turvallisuutta. Turvallisuuden tunteen ylläpitoon tarvitaan laajaa lähestymistapaa. Sisäisen turvallisuuden ohjelma korostaa yksilön mahdollisuuksia vaikuttaa turvallisemman Suomen rakentamiseen. Sisäinen turvallisuustilanne paranee vain, jos yksityiset ihmiset ottavat turvallisuus asiat huomioon toiminnassaan ja ympäristössään (Sisäasianministeriön julkaisuja 2008.) Kansalaisille tulee taata oikeusjärjestelmän tuomat vapaudet ja turvallisuus ilman väkivallan, rikosten tai häiriöiden taikka kansainvälistymisen muutoksista tai ilmiöistä johtuvaa pelkoa (Opetushallitus 2015.)

2.2 Koululakien ja opetussuunnitelmien vaikutus oppilaiden hyvinvointiin

Koululait määrittelevät huomioimaan ihmisen tasapainoisen elämän ja kasvun, jossa jokainen löytää parhaat lahjansa ja uskon itseensä. Peruskoulujen perusopetusta ohjaavat koulujen omat opetussuunnitelmat, jossa mainitaan oppilaan

psykkisen ja sosiaalisen oppimisympäristön vaikutus oppilaan hyvinvointiin. Opetussuunnitelmissa luodaan pohjaa oppilaan hyvinvointiin ja myös henkisen turvallisuuden tarkasteluun (Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2014.) Peruskoulussa tietojen ja taitojen lisäksi on tukea kasvua inhimillisyyteen ja eettisesti vastuulliseen yhteiskunnan jäsenyyteen. Lisäksi tulee edistää sivistystä ja tasa-arvoisuutta yhteiskunnassa (Peruskoululaki 2§).

Opetussuunnitelmat kertovat turvallisuuden ja hyvinvoinnin merkityksestä valtakunnallisella kuin paikallisellakin tasolla. Perusopetuslaki kertoo oppilasarvioinnista, yksilöllisyyden huomioimisesta, rangaistusmenettelyiden oikeudenmukaisuudesta ja sekä muusta opetukseen liittyvistä asioista. Aikuisia veloitetaan myös suojelemaan lasta kaikissa olosuhteissa (Perusopetuslaki 1998/628.)

2.3 Nuorisolaki

Nuorisolaissa sanotaan, että nuorten kasvua ja itsenäistymistä tuetaan edistämällä nuorten aktiivista kansalaisuutta, vahvistaa heitä sosiaalisesti ja parannetaan nuorten kasvu - ja elinoloja. Lähtökohtina on yhteisöllisyys, yhteisvastuu, yhdenvertaisuus ja tasa-arvo. Lisäksi huomioitavaa on terveiden elämäntapojen ja ympäristön ja elämän kunnioittaminen. Laki kehottaa huomioimaan kansainvälistymisen ja monikulttuurisuuden tuomia asioita (Nuorisolaki 72/2006, 1 §.) Nuorisolaki on merkittävä hyvinvoinnin kannalta, sillä sen tarkoituksena on edistää osallisuutta ja tukea nuoren kasvua. Koulussa kohtaamme lähestulkoon kaikki nuoret, joten lain toteutuminen on mahdollista juuri koulussa. Työssäni henkisen turvallisuuden edistämiseksi on tarkoituksena parantaa nuorten tasa-arvoista kohtelua, löytää yhteisöllisyyttä yläkoulussa. Nuorisolailla on merkityksensä henkisen hyvinvoinnin edistäjänä. Nuorisolaki velvoittaa edistämään nuorten hyvinvointia koulussa ja vapaa-ajalla.

2.4 Turvallisuus ja hyvinvointi toimintakulttuurissa

Turvallisuus on jokaisen perusoikeus. Kaikilla oppilailla on oikeus turvalliseen opiskelu-ympäristöön (Perusopetuslaki 1998/638, 29§). Aikuiset ovat viimekädessä vastuussa vallitsevasta turvallisuuden turvallisuudesta, jonka avulla olla luodaan lapselle ja nuorelle mahdollisuus kehittyä, kasvaa ja opiskella turvallisesti. Väkivallan uhkaan tai koulukiusaamiseen liittyvät tilanteet ovat koulussa yleisiä. Koulukiusaamista saatetaan edelleen vähätellä siitä huolimatta, että se

täyttää rikoksen tunnusmerkistön. (Sisäasianministeriön julkaisuja 2012). Pää-tavoitteet kouluissa turvallisuuden ja hyvinvoinnin luomiselle nousevat opetus-ministeriön tavoitteista luoda oppilaille turvallista ympäristöä.

Hyvinvoinnin määritelmä on sosiaalisten suhteiden, olosuhteiden, itsensä to-teuttamisen ja terveydentilan keskiössä (Konu 2002, 39). Tässä yksinkertaiste-taan Allardtin (1993) hyvinvointia ilmentäviä tarpeita, jotka ovat elintaso eli ha-ving, yhteisyyssuhteet eli loving sekä itsensä toteuttamisen muodot eli being. Hyvinvointi on useiden asioiden summa. Elintasoon esimerkiksi vaikuttavat kou-lutuksen suhde työllisyyteen ja tulotasoon. Yhteisyyssuhteista puhuttaessa tar-koitetaan kaverisuhteita, yhteyttä perheeseen ja ympäröivään yhteiskuntaan. Lisäksi hyvinvointiin kuuluu vaikuttamisen mahdollisuus ja mielekkyys omaan tekemiseen (Allardt 1993,88 -91.)

Hyvinvointiin vaikuttavat myös ulkoapäin tulevat asiat. Ympäröivällä yhteisöllä ja kodilla on suuri merkitys oppilaan hyvinvointiin. Henkinen turvallisuus määrittyy itsensä toteuttamisen tarpeen, sosiaalisten suhteiden ja koulun toimintakulttuu-rin kautta. Sisällöt kumpuavat hyvinvointiin vaikuttavista tekijöistä. Oppilaan hy-vinvointia on, oppilaan oma kokemus hyvinvoinnista, fyysisen ja psyykkisen ter-veyden alueilla. Elinolosuhteet ja sosioemotionaaliset suhteet vaikuttavat hyvin-voinnin kokemiseen. Psyykkisen hyvinvointiin liitetään tarpeet turvallisuudesta, luottamuksellisuudesta, läheisyydestä ja kontrollista (Honkanen & Suomala 2009, 12.)

Oppilaiden henkisen turvallisuuden tilaa määrittäessä on olennaista tarkastella mitä tarkoitetaan peruskäsitteellä turvallisuus. Turvallisuus käsite on yksi Mas-lowin(1987) tarvehierarkiassa yksi viidestä ihmisen perustarpeesta. Maslowin tarvenaturalistinen malli, jossa Maslow jakaa tarpeet viiteen kategoriaan:

1. Fysiologiset tarpeet (nälkä, jano, fyysiset tarpeet)
2. Turvallisuuden tarpeet (asunto jne.)
3. Yhteenkuuluvuuden ja rakkauden tarpeet
4. Arvonannon tarpeet (sosiaalinen hyväksyntä)
5. Itsensä toteuttamisen tarpeet ("henkiset tarpeet")
(Haasio & Savolainen 2015)

Oppimisympäristön turvallisuus voidaan jakaa pedagogiseen, psyykkiseen, sosiaaliseen ja fyysiseen turvallisuuteen (Lindfors 2012, 17). Turvallisuus koulussa rakentuu osatekijöistä, jotka ovat hyväksyntä ja välittäminen, luottamuksellisuus, haavoittuvaksi asettuminen, tuen antaminen ja sitoutuneisuus (Salovaara & Honkanen 2000,108). Turvallisuus määrittyy oppilaan omina tunteina, kuinka hyväksytyksi oppilas tuntee itsensä. Oppilas tuntee, että hänestä välitetään sellaisena kuin on. Turvallisessa ryhmässä oppilas saa luottamusta, tasa-arvoa ja oikeudenmukaisuutta. Turvallisuutta on myös jaettu ulkoisten olosuhteiden turvallisuuteen ja sisäisenä koettuna turvallisuutena. Turvallisuutta on käsitelty suhteessa hyvinvointiin varsin vähän (Vornanen 2010, 53).

Lindfors (2012) määrittää turvallisuuskulttuuria, jäsentyvän yksilön arvoina ja asenteina. Organisaation säännöt (koulun) normit, vuorovaikutus, ilmapiiri ja toimintatavat ovat osa sitä, kuinka turvallisuus määrittyy. Oppimisympäristön turvallisuutta voidaan määritellä opettajan ja oppilaan välisellä vuorovaikutuksella tällöin puhutaan sosiaalisesta ja psyykkisestä turvallisuudesta. Kannustava ilmapiiri on perusedellytyksenä oppilaan turvalliselle oppimisympäristölle (Lindfors 2012, 12).

Toimintakulttuuri kertoo kasvatuksen käytännöistä. Koulussa kasvetaan toimintakulttuurin vaikutuksen alla. Toimintakulttuuri pitää sisällään arvoja ja asenteita, jotka vaikuttavat oppilaan turvallisuuden kokemukseen. Toimintakulttuuri pitää myös sisällään sääntöjä, rooleja, menettelytapoja ja käsityksiä, jotka usein ovat epävirallisia. Toimintakulttuuri ohjaa tiedostamatta ja tiedostetusti esimerkiksi kasvatustoimintaa, oppilaita ja opettajia koulukontekstissa. (Ojala, 2000.)

Opetussuunnitelmassa ohjeistetaan huomioimaan ja korjaamaan ei-toivottuja piirteitä joilla toimintakulttuuria voidaan kehittää. Toimintakulttuurin korjaamiseksi voidaan asettaa tavoitteita osallisuuteen ja oppimaan oppimiseen. Toimintakulttuurin kehittäminen on kodin ja koulun yhteistyön edistämistä tai oppilaan osallisuutta tukevaa. Lisäksi se kiinnittää huomiota oppikokonaisuuksien kehittämiseen. (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2015.) Toimintakulttuurilla on vaikutusta siihen miten koulun ilmapiiri, asenteet tai arvot koetaan. Koulun toimintakulttuurin ja työtapojen tulee tukea oppilaan kehittymistä päämäärätietoiseksi ja aloitteelliseksi (Opetussuunnitelman perusteet 2014, 24.)

Yhteisöllinen toimintakulttuurin luomisen tärkeys korostuu, mitä enemmän yksilöllistä opiskelua vaihtelevissa oppimisympäristöissä korostetaan. Toimintakulttuurin ydinkysymyksiin katsotaan liittyvän mm. koulun kurinpito, käyttäytymissäännöt ja tavat. Tietoisuus koulun toimintatavoista, tulee saattaa näkyväksi, jotta toimintakulttuurille toimintakulttuurilla on mahdollisuus kehittyä. Toimintakulttuuri on kaikessa sosiaalisesta ja pedagogisesta toiminnassa mukana. Toimintakulttuurin kehittäminen lähtee sosiaalisen rakentamisen näkökulmasta, ei niinkään yksilön tarpeista (Holopainen 2009, 61- 63.)

Toimintakulttuurin vaikutuksesta oppilaan henkiseen turvallisuuden löytyy yhteyksiä. Yhteisön säännöillä ja sopimuksilla luodaan turvallisuutta yhteisössä. Henkisen turvallisuuden tukemiseen tarvitaan kuitenkin ymmärrystä siitä, mitä tarkoitetaan toimintakulttuurilla, selitettävä auki, miksi jokin toiminta tehdään. Toiminnan tavoitteisiin ja keinoihin on kiinnitettävä huomiota, jotta ymmärretään miksi asiat tehdään niin kuin tehdään.

Oppilashuolto on tärkeässä osassa koulun toimintakulttuurissa, sen tarkoituksena edistää yhteisön turvallisuutta ja hyvinvointia.

”Yhteisöllisessä oppilashuollossa arvioidaan ja kehitetään ja seurataan koulu yhteisön ja oppilasryhmien hyvinvointia. Yhteistyötä tehdään oppilaiden, huoltajien ja muiden lasten ja nuorten hyvinvointia edistävien viranomaisten ja toimijoiden kanssa”.

(Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 4 §).

Toimintakulttuuria ollaan muuttamassa toiminnallisempaan suuntaan. Tämä näkyy teknologian hyödyntämisenä ja luokkarajojen ulkopuolelle suuntautuvina opetusjärjestelyinä. Toimintakulttuurin toivotaan muuttuvan joustavammaksi oppiaineiden suhteen. Kouluun on tulossa enempi projektien avulla oppimista. Huomiota olisi kiinnitettävä sosiaalisiin taitoihin ja johtajuuteen. Toimintakulttuuri huomioi luovuuteen, empatiaan ja yhteistyöhön liittyviä seikkoja. (Sahlberg 2015 260- 265). Uudistustyöllä on väistämättä vaikutus koko olemassa olevaan toimintakulttuuriin.

3 HENKINEN TURVALLISUUS KOULUSSA

Henkinen turvallisuus on olotila, jossa lapsi tai nuori saa olla oma itsensä ja toteuttaa omaa kasvuaan turvallisessa tilassa. Paikka voi olla konkreettisesti koulu tai muu yhteisö, jossa nuori toimii, mutta yhtä hyvin se voidaan käsitellä henkisenä tilan paikkana, jossa koetaan turvallisuutta ja vapautta. (Vornanen 2010, 51.)

Oppilaan henkistä turvallisuutta ovat myös Maslowin tarvehierarkiasta nousevat; yhteenkuuluvuuden tunteen, sosiaaliset ja arvonnannon tarpeet ja kolmantena itsensä toteuttamisen tarve (Haasio & Savolainen).

Koulussa toimitaan yhteisössä, jossa ollaan tiiviissä vuorovaikutuksessa toisten kanssa. Yhteisön toimimiseen tarvitaan sääntöjä ja sopimuksia, niitä yhdessä sovittu ja niistä on keskusteltu.

Oppilaan henkinen hyvinvointi itsensä hahmottamista osana ympäristöään, kuinka oppilas kokee hallitsevansa itseään koskevat asiat ja saa olla yhteisönsään merkityksellinen (Halinen 2013).

Henkisen turvallisuuteen liittyy luottamuksen tunne kavereita ja opettajia kohtaan. Luottamuksen rakentamiseen tarvitaan tunnetta oikeudenmukaisuudesta ja tasapuolisuudesta. Oppilaan turvallisuuden tunne, hänen ympärillään lisää luottamusta. Oppilas luottaa kavereihin ja opettajiin. Mitä enemmän oppilailla on luottamusta, sen enempi on turvallisuuden tunnetta. Turvallisuuden tunne näkyy oppilaiden avoimuutena. Luotettavuus taas on sitä, jos luokassa hyväksytään jokainen omana itsenään. (Salovaara ja Honkanen 2011, 18- 19.)

Henkinen turvallisuus näkyy kouluviihtyvyytenä. Kouluviihtyvyyteen vaikuttavat paljon ihmissuhteet ja niiden tuoma ilmapiirin turvallisuus ja iloisuus. Keskeisessä roolissa ovat oppilaiden ja opettajien vuorovaikutussuhteet. Kouluviihtyvyyteen vaikuttavat niin ikään oppimisympäristö. Kouluviihtyvyyteen vaikuttaa sukupuoli, ikä, elämäntyyli, koulumenestys ja sosioekonominen asema. (Kämppe, Välimaa, Tynjälä, Haapasalo, Villberg, Kannas 2008 7-8.)

Toteutin teemahaastattelut eräällä Eteläpohjanmaalaisella yläkoululla. Tarkoituksena oli saada vastauksia tutkimuskysymyksiin: Miten oppilaat kokevat henkisen turvallisuuden tilan? Miten henkistä turvallisuutta voitaisiin kehittää?

4.1 Teemahaastattelu

Haastattelu tutkimusmenetelmänä oli useita, valitsin omaan tutkimukseen puolistrukturoitua haastattelun, jossa haastateltavien annetaan mahdollisuus vastata omin sanoin. Puolistrukturoitu haastattelu eroaa toteutuksessaan strukturoidusta haastattelusta, siitä siten, että ei ole aseteltu tiukkaan muotoon tai järjestykseen. Teemoista nousevien kysymysten paikkaa voidaan vaihtaa ja kaikkia kysymyksiä ei tarvittaessa esitetä. (Aaltola ja Valli 2010, 28–29). Keskeistä analyysissä oli luoda koko aineiston huomioiva lopputulos, ydinteemoineen. Laadullinen tutkimus ei välttämättä anna mitään selkeää totuutta tutkittavasta aineistosta. (Aaltola ja Valli 2010, 80.)

Taustalla toimi teemoittelu, josta huomasin olevan hyötyä itse tuloksia tutkiessa. Analysointia tehdessä saattoi tulla uusia teemoja. Kielelliset tarkastelutavat ovat tutkimusongelmaan nähden mahdolliset. Teemahaastattelua ei siis tarvitse analysoida juuri tietyllä tavalla. (Saaranen-Kauppinen ja Puusniekka 2006, 56.)

Haastatteluista esille tulleet ilmiöt lajitellaan vastauksien perusteella. Etsitään yhteisiä asioita, jotka nousivat eniten esiin. Analyysin avulla saadaan tulosta syvennettyä. (Ojasalo & Moilanen 2009, 99- 100). Sisältöanalyysiä käytetään usein laadullisissa tutkimuksissa. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 91). Kielellisen ja tekstipohjaisen tutkimuksen aineisto jaetaan erilaisiin sisältöluokkiin, josta pyrin saamaan oleellisen tiedon tutkimuksesta. Haastattelun lopputulosta tärkeämpää on prosessin analyysi (Ruusuvuori & Nikander 2010, 217.)

Otin huomioon eettisyyden työni jokaisessa vaiheessa. Suunnittelussa, tarkastelin tutkimuksen tarkoitusta, parantaa tutkittavien inhimillistä tilannetta. Eettisiin periaatteisiin kuuluu luottamuksellinen toteutus ja suostumusten saaminen. Aineiston analyysissä kuuluu haastateltavien ääni ja liitin mukaan sitaatteja aineistosta todentamaan tulkintaani. Analyysin tekemisessä pyrin hakemaan omilla tulkinnoilla, mahdollisemman läheisen suhteen tutkittavaan asiaan. Todentaminen on oikeiden, esille tulleiden asioiden esille tuomista luotettavasti. Raport-

toinnissa eettinen huomiointi on mietitty myös seurauksissa, tutkittaviin ja myös oppilaiden henkisen turvallisuuden edistäjille ja koko kouluinstituutioille (Kvale 1996, 111; Hirsjärvi ja Hurme 2014, 20). Työssä ilmenee rakentavassa hengessä luodut henkisen turvallisuuden toteutumukset.

Teemahaastattelu antaa mahdollisuuden vapaampaan haastatteluun asetuissa teemoissa. Valitsin kyseisen haastattelun, koska se antaa enemmän vapautta haastateltavalle kuin myös haastattelijalle. Käsiteltävillä asioilla ei ollut tiukkaa järjestystä, missä järjestyksessä haastattelu eteni.

Omassa teemoittelussa pohjana oli tieto siitä, mitä ymmärretään henkisellä turvallisuudella, ja sen pohjalta lähdin jakamaan kysymyksiä eri lohkoihin. Tärkeää on ymmärtää tausta, siitä mitä halutaan tietää ja selventää käsitteet mitä ne pitävät sisällään. Teemojen pitäisi pystyä pitämään kasassa ja tarvittaessa tiivistää. (Saaranen-Kauppinen ja Puusniekka 2006).

Haastattelut toteutin käyttämällä pienryhmiä eli ryhmähaastattelua. Osittain perustelen ryhmähaastattelun käyttöä oppilaiden rohkaisuna avautumaan paremmin vertaisryhmässä kuin yksin. Haastattelun luonteesta riippuen, henkilömäärä vaihtelee. Saturaatiopisteen saavuttamiseen määrää ei voi ennakkoon tietää sillä tarkoitetaan määrää joka riittää luotettavan tuloksen saamiseksi (Ojasalo & Moilanen 2009, 99.) Tutkimukseen osallistui kaksi erilaista ryhmää, joiden jäsenet edustavat 7-9 luokkalaisia. Ensimmäisessä ryhmässä oli 8 oppilasta, joista on kolme 7. luokalla ja kaksi 8. luokalla ja kolme 9- luokalla. Toisessa ryhmässä oli 4 poikaa, kaikki yhdeksänneltä luokalta. Oppilaiden valitsemiseen sain tukea koulun rehtorilta ja opettajilta.

4.2 Haastattelujen toteutus

Haastattelusta otin yhteyttä yläkoulun rehtoriin ja sain luvan haastatteluryhmien kokoamiseen yhdessä opettajien kanssa. Kysymyksessä oli alaikäisten tutkimus, jolloin haastatteluun oli soveliaista kysyä huoltajan lupa. Toisaalta koulut ja varhaiskasvatuksen toimintayksiköissä tehtävät tutkimukset voidaan toteuttaa osana kokonaisuutta ilman että pyydetään huoltajan lupa. Koulun rehtori tai johtaja voi arvioida, tarvitseeko lupaa. Ehtona on, että siitä on hyötyä ja että tutki-

muksessa ei näy tunnistetietoja oppilaista. (Tutkimuseettinen neuvottelukunta Helsinki 2009). Tässä tutkimuksessa kaikilta oppilailta kysyttiin huoltajan lupa.

Haastattelupaikoiksi sain rauhalliset tilat lähialueen nuorisotiloista. Noin tunnin kestävät haastattelut aloitin kevyellä alustuksella. Haastattelun aluksi kerroin lyhyesti, tutkimuksen tarkoituksen ja varmistin, että kaikilla oli huoltajien suostumus. Haastattelua ennen seurasi vielä pieni kannustus kannustuspuhe, jossa kehotin oppilaita juttelemaan, ilman väärin vastausten pelkoa. Toiveena oli myös, että kaikki osallistuisivat keskusteluun. Nauhoituksesta kerroin oppilaille vielä ennen haastattelun aloitusta. Nauhoitin haastattelut koska silloin pystyn paremmin keskittymään keskustelun ohjaamiseen, eivätkä muistiinpanot vievät liikaa aikaa itse tilanteen hallinnasta. Välytin ylimääräisistä katkoista ja haastattelu edistyi nopeammin. (Hurme & Hirsjärvi 2001, 92).

Keskustelu ilmapiiri oli rento pienen havaittavissa olevan alkujännityksen jälkeen. Haastattelussa pyrin alkujaan lähtemään asiaan helpommilla teemoilla ja syventämään sitten loppuun päin. Käytännössä kuitenkin kävi, että keskustelu saattoi palata aikaisempaan asiaan, ehkä oppilaiden rohkaistuessa aiheesta puhumaan lisää. Keskustelussa tuli tarve ohjata haluttuun suuntaan, lisäkysymyksillä haettiin lisätietoa annetusta temasta (Ruusuvoori & Tiittula 2009 234-236.)

Haastatteluaiheet sekoittuivat keskenään. Kaikki saattoivat reagoida omalla tavallaan ja vastata omin sanoin. Haastattelijana oli mahdollisuus esittää tarkentavia kysymyksiä ja jättää pois kysymyksiä. (Ojasalo & Moilanen 2009, 95). Teemoista keskustellessa, nousi myös teemojen ulkopuolelta keskusteltavaa. Haastattelujen teemat eivät noudattaneet täysin suunniteltua runkoa, vaan tutkimuksellisesti mielenkiintoisia oppilaille merkityksellisiä konteksteja nousi esille. Kysymysten sisältöteemat eivät vastausten perusteella olleet aivan yhtenäisiä. (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2006.) Aiheiden laajuus, saattoi vaikeuttaa pysymistä teemassa.

5 PÄÄTELMIÄ OPPILAIDEN HENKISEN TURVALLISUUDEN KOKEMUKSISTA KOULUSSA

Tutkimuksessa tuloksena sain kattavasti tietoa, miten koulussa toimitaan ja kuinka asiat näyttäytyvät oppilaiden kokemana. Henkisen turvallisuuden määrittelystä tehdyt teemat tukivat haastattelutilannetta. Tarkoituksena oli kysyä oppilaille itselleen helposti aukenevia ja lähestyttäviä aiheita, suhteessa henkisen turvallisuuden tunteeseen. Teemahaastattelun rungoksi valikoituivat tietyt aihealueet, jota käytin haastattelun kulussa. Aloitin teemahaastattelun suurimmilla kokonaisuuksilla ja helposti vastattavilla teemoilla. Teemojen järjestys vaihteli haastattelussa teemojen toimiessa runkona. Teemoittelussa asiat linkittyivät toisiinsa, ja teemat sekoittuivat keskenään. Valitsin teemoiksi neljä laajaa kokonaisuutta; koulussa viihtyminen, sosiaaliset taidot, sosiaaliset suhteet ja vaikuttamisen mahdollisuus kouluyhteisössä; Kiire ja työmäärä, tuki koulutyöhön ja sosiaalisiin suhteisiin sekä toimintakulttuuri ja sen vaikutus henkiseen turvallisuuteen.

Teema 1: Koulussa viihtyminen

Keskustelussa nousi esille kaverisuhteiden merkitys oppilaiden henkisen turvallisuuden kokemiseen, että kouluun meno koettiin pääsääntöisesti kivaksi, koska siellä oppii uusia asioita ja siellä on kavereita:

Esille nousi toisen ryhmän kanssa, että kiusaamista esiintyy ja siihen on vaikea välillä oppilaan puuttua. Toinen ryhmä ei ollut kokenut mitään kiusaamiseen liittyvää, tai se koettiin lähinnä vitsailuna tai muuna "läpän" heittona. Ryhmälle joka vastasi, että selvästi kiusaamista esiintyi, jatkokysymykseksi, esitin että kenelle voitte kiusaamisesta kertoa. Vastaukseksi ryhmä kertoi, että luokanvalvojalle. Kiusaaminen koettiin vaikeaksi asiaksi puuttua varsinkin, jos se tapahtuu sähköisten viestimien kautta, kuten WhatsAppin kautta. Oppilaat kertoivat että, opettaja ei aina voi tietää että kiusaamista tapahtuu. Koulussa oli asiaa käsitelty, mutta oppilaat kokivat, että siihen pitäisi vielä enempi puuttua. Oppilaat sanoivat kiusaamiseen puuttumisen olevan vaikeaa, koska se tapahtuu osin salaa opettajilta ja muilta oppilailta.

Välitunneilla oli havaittavissa yksin oloa. Kiusaamisessa kaikista ikävimmäksi koettiin fyysinen rähinöinti, tätä oli pojilla eniten. Välitunnilla oltiin erikokoisissa

ryhmissä, osa vaan oleili ja selasi puhelinta. Lisäksi pelailtiin jalkapalloa ja lentopalloa.

”Poikien kesken on jotain, niinku fyysistäkin, ja porukasta ulkopuolelle jättämistä joidenkin kohdalla, et kyllä sen (kiusaamisen) huomaa...”

Luokkatilanteissa oli pääsääntöisemmin työskentelyrauha, mutta oli myös kokemusta siitä että, työskentelyrauhaa ei ole. Tämän katsottiin olevan paljon kiinni myös opettajasta ja oppilasryhmästä. Levottomuutta lisäsi ryhmän vieraus toisia kohtaan. Työskentelyrauhan merkitystä ei koettu vakavana ongelmana. Joskus vitsaileva opettaja tuntui keventävän ilmapiiriä:

”Selittää selvästi, keskustelee, antaa nauraa...”

Ilmapiirin tai työrauhan ongelmasta oppilaat sanoivat havainneensa sitä opettajan ilmeestä ja läksyjen paljoudesta. Oppilaat kertoivat myös, että joidenkin opettajien tunnilla ei tullut merkintöjä, kun taas toinen opettaja saattoi antaa merkinnän, vaikka olisi ollut samalla tavalla toisenkin opettajan tunnilla ilman merkintää.

Luokkatyöskentelystä keskustellessa ilmeni myös, että eräs keino rauhoittaa levottomuutta on vaihtaa istumapaikkaa. Tästä asiassa koettiin eriarvoista kohtelua tyttöjen ja poikien välillä. Tytöt saivat istua vierekkäin, kun taas pojat joutuivat vaihtamaan useammin paikkaa. Tätä asiaa ihmeteltiin sillä saattoi olla että tytöt häiritsivätkin, mutta heidän ei jostain syystä tarvinnut vaihtaa paikkaa.

Teema 2: Sosiaaliset taidot, sosiaaliset suhteet ja vaikuttamisen mahdollisuus kouluyhteisössä.

Oppilaiden kokemuksen mukaan koulussa on hyvä ilmapiiri opettajilla ja suurimmalla osalla oppilaista. Koulun ulkopuolelta tulevia uutisia toivottiin käsiteltävän enemmän koulussa. Kouluun liittyvät väkivaltateot kuten uutisoidut koulusurmat puhuttivat oppilaita. Oppilaat kokivat, että niistä pitäisi puhua enemmän koulussa tai omassa luokassa.

Suurin osa haastateltavista sanoi saavansa vaikuttaa asioihin koulussa, ja siihen oli olemassa omat käytänteet. Toki oltiin myös hivenen eri mieltä siitä, ketkä saavat osallistua vaikuttamaan koulussa. Jäi tunne, että kaikki eivät olleet saaneet vaikuttamiseen mahdollisuutta, vaikka olisivat halunneet.

”Parhaat pääsee ehdokkaaksi (Oppilastoimikuntaan), opettajat valitsevat...”

Valinnaisissa aineissa koettiin levottomuutta enempi kuin oman luokassa. Levottomuus ei välttämättä ollut negatiivinen asia vaan se koettiin myös lupana keskustella enemmän. Oppilaat kokivat, että tulivat kuulluksi luokkatilanteissa.

Teema 3: Kiire ja työmäärä, tuki koulutyöhön ja sosiaalisiin suhteisiin.

Tasapuolisuus näkyi kaikilla siinä, että oppilaat tunsivat tulleensa kuulluksi ja että tunnilla sai ilmaista mielipiteensä ilman jännitteitä. Rentoudeksi katsottiin opettajan antavan mahdollisuudeksi jutella aiheesta, ja ottavan enempi huomioon oppilaiden mielipiteitä. Valinnaisaineissa koettiin ryhmien olevan luokkahengen olevan levottomampi kuin omassa luokassa, tälle ehdotettiin ryhmäytymistoimintoja. Säännöt eivät olleet kaikille selvillä ja koettiin epäselvyyttä mitä toimia sääntöjen rikkomisesta seurasi. Oppilaat saattoivat kokea, että joskus joku toinen sai rangaistuksen vähemmästä teosta kuin toinen. Avun saaminen oli kaikille helppoa. Osa koki, että apua on jopa liikaa saatavilla.

”Ne on sivua kääntämässä, ja hengittää niskaan...”

Läksyjä ajateltiin joinakin päivinä olevan paljon ja toivottiin, että teoria aineita voisi jakaa eri päiville, jotta läksyjä olisi tasaisemmin. Koulupäivän rakenne oli liian usein teoria-aine pohjainen ja sen koettiin vaikuttavan keskittymiseen. Kielten opiskelussa ilmeni, että sanakokeita voi olla englannin kielestä ja ruotsista samana päivänä.

”Joskus tulee paljon läksyjä, vois vähän tasata...”

Koulupäivän aikaan koettiin kiireen tunnetta riippuen opettajista ja aineesta. Joissakin aineissa koettiin, että kotiin jää paljon tekemistä läksyinä. Opettami-

nen koettiin tärkeäksi, koska läksyjen tekeminen kotona helpottui, jos oli ymmärtänyt asian. Luokkatiloja oli eri rakennuksissa ja eri rakennuksien välillä liikuminen tuntui oppilaista raskaalta. Luokkatilojen vaihtuminen herätti välillä huolta oppilaissa. Koettiin epävarmuutta kun ei tiedetty missä tilassa seuraava tunti olisi.

Tieto ei kulkenut aina kunnolla, ja se koettiin osin ongelmaksi. Muutamana mainintana tiedonsiirtoon käytettävä sähköinen tietojärjestelmä wilma. Wilma koettiin vain ainoastaan negatiivisen palautteen antamiseen tarkoitettuna järjestelmänä, ja jopa joskus tuli joskus tuli oppilaiden mukaan jopa väärää tietoa. Se aiheutti osalle oppilaista hämmennystä. Toivottiin, että asioita voitaisiin keskustella enempi.

Teema 4: Käsittelin toimintakulttuuria, sen vaikutusta henkiseen turvallisuuteen.

Oppilashuolto käsitteenä oli kaikille vieras, vain muutama epävarmasti kuvasi mitä oppilashuolto tarkoittaa. Oppilaat liittivät opettajat ja terveydenhoitajan oppilashuoltoon, mutta asiasta ei muuten oikein osattu sanoa mitään.

Ryhmäytyminen seiskalla koettiin kivaksi, ja sen tunnettiin luovan yhteishenkeä. Ryhmäyttämisessä tutustutaan ryhmän jäseniin eri toimintojen avulla. Ryhmäytyminen voi olla päivä tai tuokio, jossa yhdessä toimimisella on tärkeä rooli. Ryhmäytymistä toivottiin tapahtuvan muutoinkin. Toimintaa ryhmähengen luomiseksi, oppilaat toivoivat lisää. Ryhmäytymispäiviin oli halua vaikuttaa, toiminnallisuutta luoden. Vaikuttamismahdollisuudesta puhuttaessa oli, että sai vaikuttaa asioihin. Osa sanoi, että ei ollut mitään mahdollisuutta päästä vaikuttamaan, vaikka olisi halunnut.

Tunnilta myöhästely nousi molempien ryhmien puheenaiheeksi. Myöhästelemiseen suhtautumisessa oli eri käytäntöjä opettajilla. Toisaalta osa oppilaista tiesi hyvinkin seuraamukset, miten toimitaan jos myöhästeleminen on jatkuvaa. Eriarvoista kohtelua ilmeni kommentteissa:

”Hetki, kun on vähä huono maine, kohdellaan eri tavalla”.

Tunne epäoikeudenmukaisuudesta liittyi kaikkia oppilaita puhuttaneeseen myöhästelyyn tunnilta. Tämän koettiin tuovan ristiriitoja oppilaiden väliseen tassa-arvoon. Oikeudenmukaisuus ei aina toiminut. Kiltteinä pidetyt oppilaat eivät saaneet niin helposti seuraamuksia kuin huonompina pidetyt oppilaat. Näitä oppilaiden käyttämiä termejä, ajattelen niiden tarkoittavan ”kilteillä” niitä, jotka eivät saa opettajalta huomiota tuntityöskentelyn rauhoittamiseksi. Säännöt ja ohjeet olivat ristiriitaisia. Tunnille tulosta koettiin, että tunti oli saatettu aloittaa aikaisemmin. Seurauksena tästä koitui kuitenkin merkintä. Tästä kommentteja tuli useita kommentteja, jotka liittyivät myöhästelyyn.

”Tunti aloitetaan aikaisemmin, ja sitten siitä tulee merkintä...”

Huomioitavaa oli että, tyttöjen ja poikien eroja keskustellessa käytiin useaan eri kohtaan läpi. Toisessa ryhmässä keskustelijat olivat pääsääntöisemmin tyttöjä, ja pojat olivat niitä hiljaisempia. Toisessa ryhmässä kaikki olivat poikia, mutta tässäkin ryhmässä mainittiin eroja tyttöjen ja poikien väliseen suhtautumiseen tuntityöskentelyssä. Tasapuolisuutta ajatellen esille nousi asioita, joitten kerrottiin olevan erilaisia tyttöjen ja poikien välillä. Asiat nousivat esille puhuttaessa tuntityöskentelystä tai säännöistä. Eriarvoisuutta tuntui olevan myös oppilaiden välillä. Koettiin, että joku sai myöhästyä useammin ja kun jollekin ”silmätikulle” tuli heti lisäseuraamuksia. Kokemus ”silmätikkuna” tai ”kilttinä” oppilaana olivat oppilaiden käyttämiä termiä. Poikien koettiin saavan enempi huomioita tunti-rauhan ylläpitoon. Tästä molemmilla ryhmillä oli kokemusta.

Tasapuolisuuteen ja oikeudenmukaisuuden tuntemiseen olisi tässä asiassa kiinnitettävä huomioita. Toisessa ryhmässä mainittiin sana ”silmätikku”, tämä tuntui liittyvän juuri kokemukseen osalla pojista, tunnilla tapahtuneisiin väärinkäsitykseen häiriköinnistä tai muusta häiriöstä. Luottamuspulasta mainittiin näin:

”Yhden kerran jälkeen ei enää luoteta, että vois olla kunnolla...”

Opettamisen menetelmistä kaikki olivat samaa mieltä; toiminnallisuutta tulisi lisätä. Keskustelua herättivät monet asiat opettamiseen liittyen. Oppilaita mieltityttivät teoriapainotteiset päivät, luokkien ja liikuntatuntien välimatkat. Valinnaiset oppiaineet koettiin ryhmien olevan levottomampia osaltaan ryhmän vierau-

den takia. Osa koki, että niissä ei oppinut kunnolla, juuri tämän takia. Valinnaisiin toivottiin enempi tutustumista ryhmän kanssa. Oppilaat toivoivat, että olisi enempi teemapäiviä ja ryhmäytymisiä. Teemapäivät ja muut tapahtumat olivat kivoja kaikkien mielestä. Niiden koettiin yhdistävän luokkia ja luovan yhteishenkeä. Teemapäiviin ja ryhmäyttämisiin tuntui olevan myös ideoita siitä mitä voitaisiin tehdä.

”Otetaan muiden oppilaiden mielipiteitä huomioon.”

6 HENKISEEN TURVALLISUUTEEN VAIKUTTA A MONET ASIAT, EI OLE YKSISELITTEISTÄ TAPAA KOKEA HENKISTÄ TURVALLISUUTTA

Yhteenveto kertoo henkisen turvallisuuden ilmenemisestä koulussa. Henkisen turvallisuuden tunteeseen vaikuttaa kuinka luokassa kohdataan yksittäinen oppilas. Haastatteluista sain seuraavanlaiset henkistä turvallisuutta ilmentävät asiat.

1. Oppilaiden henkinen turvallisuus toteutuu, kun oppilas saa tarvitsemaansa apua.
2. Henkinen turvallisuus on oppilaan oikeus saada oikeudenmukaista, tasapuolista ja johdonmukaista kohtelua.
3. Henkiseen turvallisuuteen vaikuttaa tunne ryhmään kuulumisesta.
4. Henkinen turvallisuus on vaikuttamista asioihin keskusteluin ja toiminnallisuutta lisäten.
5. Henkistä turvallisuutta on se, kun saa mahdollisuuden epäonnistua, vailla leimaamista.
6. Henkinen turvallisuus on, että oppilas kokee koulussa iloa, lämpöä, välittämistä.
7. Henkinen turvallisuus on oikeutta olla oma itsensä. Ei tarvitse pelätä kiusaamista tai syrjityksi tuleamista.

7 YHTEISÖPEDAGOGIT TUOVAT NUORISOTYÖN OSAAMISTA KOULUUN JA EDISTÄVÄT HENKISTÄ TURVALLISUUTTA

Tuloksia pohtiessa näen, että yhteisöpedagogilla on ammatillista osaamista oppilaiden henkisen turvallisuuden edistämiseen koulussa. Yhteisöpedagogin vahvuuksiin kuuluu nuorisotyöllinen ote, jossa yhteisöpedagogi toimii kasvattajan, innostajan ja sovittelijan rooleissa suhteessa oppilaaseen ja muihin toimijoihin. Ammattirooliin kuuluu olla kuuntelevana aikuisena ja tarvittaessa olla nuoren tukija koulun kiireisessä arjessa. (Lahtinen 2013, 42- 46.)

Yhteisöpedagogi kohtaa yksilöllisesti, ymmärtäen nuoren kasvusta ja kehityksestä johtuvat vaikutukset henkiseen turvallisuuteen. Henkisen turvallisuuden edistäminen lähtee myös ymmärryksestä kohdata muiden toimijoiden tavoitteet, ja ymmärryksestä kunnioittaa vanhempien kasvatustyötä. Henkinen turvallisuus vahvistuu yhteisymmärryksessä vanhempien välillä, oppilaalle se viestittää luottamusta.

Yhteisöpedagogi toimii yhteistyössä henkisen turvallisuuden kehittämisasioissa oppilasta koskevissa asioissa muiden oppilashuollollisten ammattiryhmien välillä sekä koulun vanhempien välillä. Yhteistyötä korostavalla kasvatuksella, monet mahdolliset väärinkäsitykset tai ennakkoluulot korjaantuvat. Käytännössä tämä tarkoittaa vanhempainiltojen järjestämistä, ajankohtaisista asioista keskustelua huoltajien kanssa. Yhteisöpedagogi toimii vuorovaikutuksen ylläpitäjänä oppilaan kotiin. Henkinen turvallisuus rakentuu tällöin avoimuuteen ja luottamiseen.

Yhteisöpedagogi on asiantuntija siinä, miten oppilaan arki koulussa sujuu. Työssään koulussa yhteisöpedagogi osaa tehdä havainnointia oppilaiden sosiaalisista suhteista, vuorovaikutuksellisten tilanteiden toimivuudesta. Yhteisöpedagogi ohjaa oppilaita toimimaan yhdessä luoden siihen mahdollisuuksia yhdessä opettajan kanssa. Yhteistyössä korostuu henkisen turvallisuuden tila, jossa oppilaalle tarjotaan enempi mahdollisuuksia tulla kuuluksi. Yhteisöpedagogi tulkitsee oppilaiden henkiseen turvallisuuteen vaikuttavien asioiden merkitystä oppilaalle itselleen. Yhteisöpedagogi on oppilaan rinnalla, kun oppilas kokee tulleen väärin ymmärretyksi tasapuolisuuteen tai oikeudenmukaisuuteen liittyvistä asioista. Tilanteet pyritään selvittämään mahdollisimman pian keskustellen. Sääntöjen rikkomisesta koituvat epäoikeuden tunteet vähenevät, kun asioihin pystytään puuttumaan heti.

Yhteisöpedagogi rakentaa tavoitteet henkisen turvallisuuden edistämiseen yhdessä opettajan kanssa. Yhdessä opettajan kanssa suunnitellaan toimintoja, jotka tukevat oppimista ja ryhmän vuorovaikutuksellisten suhteiden vahvistamista. Henkisen turvallisuuden luomiseen käytetään oppilaiden tarpeeseen vastavia harjoitteita ja ryhmäytymistoimintoja. Toiminnallisuuteen voidaan liittää oppiaines sisältöjä ja tukemaan koulun aineisiin liittyviä oppimistavoitteita. Toiminnallisuuteen tarvitaan mahdollisuus jakaa oppilaat pienempiin ryhmiin, opetusmenetelmän, oppiaineen vaativuuden tai ryhmädynamiikan mukaan tämä vaatii yhteistyötä kaikkien oppilasta koskevien tahojen kanssa. Oppilaiden kasvun ja kehityksen tuntemus ja oppilaan sen hetkisen tuen tarvetta jatkuvasti seurailen.

Henkinen turvallisuus koostuu oikeanlaisesta oppilaan tukemisesta. Yhteisöpedagogi on jatkuvasti oppilaan tilanteesta tietoinen ja ohjaa myös tarvittaessa hakemaan muualta tukea. Tarve ilmenee paremmin arjessa, oppilasta seuraten ja vuorovaikutus suhteessa. Oppilaan ohjaaminen oppilashuollollisten palveluiden pariin helpottuu. Työtä tehdään ennaltaehkäisevässä hengessä.

Yhteisöpedagogi rakentaa tietoisesti luottamuksen ja pysyvyyden ilmapiiriä. Oppilaiden on helppo lähestyä aikuista, joka ei ole arviontivistä. Yhteisöpedagogi on helposti lähestyttävä kasvattaja koulussa. Henkisen turvallisuuteen annettava positiivinen palaute lisää parempaa yhteistyötä huoltajien kanssa.

Oppilaat huomioidaan ottamalla heitä enempi mukaan suunnittelutyöhön henkisen turvallisuuden parantamiseksi. Yhteisöpedagogi toimii tässä mahdollistajana ja innoittajana. Yhteistyössä mietitään koulun ulkopuolelta tulevia henkiseen turvallisuuteen vaikuttavia signaaleja. Oppilaista lähtevää keskustelua pyritään lisäämään ja vaikuttamismahdollisuuksia pyritään tarjoamaan enemmän. Toimintakulttuurin luominen lähtee myös osallistamisesta, oppilaiden henkisen turvallisuuden tilaa parannetaan ottamalla heidät mukaan jo suunnittelutyöhön.

Yhteisöpedagogi parantaa koko yhteisön henkistä turvallisuutta puuttamalla epäkohtiin. Kiusaamiseen puututaan samantien ja syrjäytymisen signaaleja tarkkaillaan ja huomioidaan valppaasti. Huomiointi on asioiden selvittelyä ja seuraamista mitä tapahtuu välitunnilla ja luokissa. Puuttuminen epäkohtiin lisää

henkisen turvallisuuden tunnetta. Ennaltaehkäisevä toiminta on tärkeää myös henkisen turvallisuuden edistämisessä. Välituntitoiminnalla on suuri merkitys, sillä mitä siellä tapahtuu. Jokaiselle pitäisi olla jotakin tekemistä. Yksinäisyyden havainnot ovat aina huonosta, myös niille jotka eivät siitä kärsi. Kiusaamisen ennaltaehkäisyä on poistaa yksinäisyys, mielekkäällä tekemisellä. Yksinäisyys saattaa pahimmillaan muuttaa oppilaan käsitystä omasta itsestään (Inhimillinen tekijä 2015.)

8 HENKISEN TURVALLISUUDEN RAKENTAMINEN TOIMINTAKULTTUURIIN

Yhteisöpedagogi vastaa koko koulua koskevasta henkisen turvallisuuden edistämistyöstä. Jotta henkisen turvallisuuden tilaan voidaan puuttua, on työyhteisössä avattava henkisen turvallisuuden käsitettä ja luotava toimintakulttuuriin malleja, miten toimia. KT, Lapin yliopiston rehtori Äärelä kertoi ”Psyykkinen hyvinvointi – seminaarissa Jyväskylässä 5.11.2015, kymmenestä välittävälle opettajalle tehdyistä teeseistä. Äärelä (2015) on esittänyt kymmenen teesiä välittävälle opettajalle.

Välittävän opettajan teesit toimivat kaikille oppilaiden kanssa koulussa toimiville, jotka ovat vastuussa edistää ja luoda oppilaille henkisesti, jotka ovat vastuussa oppilaiden henkisen turvallisuuden kehittämisestä kouluilla. Teesit ovat selkeät toteutettavaksi sellaisenaan, niiden Käyttöönotto vaatii konkreettista toimintaa koulussa. Henkisen turvallisuuden - päivä, voisi pitää sisällään toteutettavia teesien tarkastelua päivän aikana. Päivää voisi alustaa työyhteisössä, avaamalla teesien sisältöä. Päivään voisi kuulua keskustelua oman työyhteisön henkisesti turvallisuudesta, ja lisäksi voisi tarkentaa toimintakulttuurin arvoja ja asenteita. Toimintamallit voisivat jäädä arkeen kokeiltavaksi ja tilannetta voisi myöhemmin arvioida vertaamalla tunnelmia lähtötilanteeseen. Teesien tarkoitus on kiinnittää huomiota arjen kiireessä monesti unohtuviin tärkeisiin seikkoihin. Henkisen turvallisuuden tilannetta voitaisiin Äärelän kuvaamin teesien avulla varmasti parantaa. Teesit on lueteltuna seuraavana:

1. Oletko, saatavilla jokaiselle oppilaallesi ja läsnä kohtaamistilanteissa?
2. Kuunteletko oppilailtasi?

3. Huomaatko kiittää - Annatko tunnustusta jo tehdystä työstä vai odotatko aina vain enemmän koska näet oppilaasi alisuoriutuvan?
4. Teetkö yhteistyötä huoltajien kanssa ja kunnioitatko oppilaasi vanhempia ja tuetko heitä kasvatustehtävässään?
5. Opetatko kaikkia oppilaitasi?
6. Nautitko työstäsi?
7. Annatko anteeksi ja osaatko tarvittaessa pyytää itse anteeksi?
8. Toivotatko oppilaasi tervetulleeksi kouluun?
9. Uskallatko puuttua?
10. Pidätkö huolta itsestäsi?

(Äärelä 2015).

Kaikkia koskevassa työyhteisön kehittämistyössä teesien yhteinen käyttöönotto olisi tehokkaampaa ja sitoutuminen parempaa. Yhteistyötä asian eteen voitaisiin tehdä muidenkin koulussa toimijoiden kanssa. Yhteisöpedagogi voisi olla tässä eräänlaisena koordinaattorina teesien käyttöönotossa.

Muutokset tarvitsevat toimintakulttuurin uutta tarkastelua ja kehittämishaluja. Yhteistyön toteutuakseen edellyttää toisen ammatillisuuden kunnioittamista, tunnistamista ja arvostusta. Yhteistyössä on tärkeää dialogi- vuoropuhelu myös työn tavoitteiden ja jaon selkeyttämiseksi. (Hakoluoto & Jukkala & Lämsä 2014, 10.)

Yhteisöpedagogi on ollut jo tuomassa kouluun yhteisöllisyyttä ja tuonut kouluun tarvittavaa osallistuvaa pedagogiikkaa. Koulun tai luokan yhteisöllisyyttä kehittäessä on hyvä huomioida oppilaan rooli aktiivisessa vuorovaikutuksessa ryhmän yhteistä tavoitetta kohtaan. Yhteisöllinen pedagogiikka on työyhteisössä enemmän asenne kuin menetelmä. (Raina & Haapaniemi 2007, 34.)

Yhteisöllisillä toimintatavoilla on tuettu henkistä turvallisuutta kouluissa useilla hankkeilla ja projekteilla kouluissa. Oppilaan kohtaamiseen käytettävät keinot ovat peräisin yhteisöllisen pedagogian määrittelystä jossa huomioidaan nuoren omat ajatukset ja kokemukset. Kasvatusta tarvitaan henkisen turvallisuuden edistämiseen lähtökohdista, joissa asiat lähtevät nuoren kokemasta maailmasta. Yhteisöllisen pedagogian lähtökohta on kunnioittava, ennakkoluuloton kohtaaminen nuoren kohtaaminen (Kolehmainen 2012, 97).

Valtakunnallisesti nuorisotyön tilannetta selvitti Humanistisen ammattikorkeakoulun valtakunnallinen uusiutuva koulu ja nuorisotyö – hanke. Toiminta on ollut matalan kynnyksen tukea oppilaille ja pääpaino on ollut ehkäisevässä työssä. Hanke on selvittänyt vaikutusta nuorisotyön kuulumista osaksi koulua (Lahtinen 2013).

Yhteistyöllä on nähty olevan vaikutusta koulun ilmapiirin parantamiseen. Yhteistyö on ehkäissyt syrjäytymistä ja tukenut koulussa käytettävän opetussuunnitelman toteutumista (Hakoluoto, Jukkala, Lämsä, 2014, 6- 8). Hankkeet perustelevat kouluun nuorisotyön pysyvää jalkautumista toimimaan oppilaiden tueksi koulun arjessa. Muutokset tuovat lisää perusteluita asialla.

9 ARVIOINTIA

Työ pyrki hahmottamaan henkisen turvallisuuden käsitettä, hyvinvoinnin ja turvallisuuteen liittyvien teorioiden kautta. Henkisen turvallisuuden määritelmän avaaminen osoittautui yllättävän vaikeaksi. Löysin, mitä henkisellä turvallisuudella tarkoitetaan ja sain siihen teoriapohjaa. Järkevän kokonaisuuden saamiseksi teoriapohjaan liittyivät useat lait ja säädännöt. Ilman teoriaa, henkisen turvallisuutta ei olisi voinut lähteä tutkimaan, asia olisi jäänyt ”ilmaan”, vailla merkitystä. Henkisen turvallisuuden käsitettä oli avattava hyvinvoinnin ja turvallisuuden määrittämisellä ja löydettävä osa-alueet koskemaan henkisen turvallisuuden käsitettä. Teoreettisesta kielestä oli välttämätöntä saada konkreettiset asiat esille. Operalisoinen oli välttämätöntä, jotta aiheesta saatiin konkreettisesti selvi.

Teemahaastattelussa ilmeni asioita siitä, miten oppilaat kokivat henkisen turvallisuutensa koulussa ja miten koulussa arki rakentuu. Teemahaastattelun runko avasi muitakin hyvinvointiin ja turvallisuuden tunteeseen vaikuttavia asioita. Analyysistä olisi voinut saada kattavamman ja syvällisemmän, jos haastatteluja olisi ollut useampi. Aineistosta ilmeni kuitenkin henkisen turvallisuuden tila. Tutkimus onnistui siinä mielessä hyvin. Jatkossa tutkimusta voisi syventää vaihtamalla teemoja ja rajaamalla teemojen määrää.

Ryhmän koko merkitsi paljon siinä, kuinka oppilaat saivat tilaa kertoa omista ajatuksistaan. Ryhmähaastattelussa tuli esiin vaikeutena toisen ryhmän koko. Kahdeksan oppilaan ryhmässä olisi tarvinnut enempi ohjata hiljaisempia oppilaita kertomaan mielipiteensä. Haastattelut onnistuivat kuitenkin hyvin, paljon tuli puhetta liittyen kysymykseen, mikä on oppilaiden henkisen turvallisuuden tila. Ryhmien valinnassa esiin tulivat ryhmien eroavaisuudet. Ryhmien erilaisuus osoittautuivat sisältöanalyysia tehdessä jopa ongelmaksi asioiden sisällön kannalta. Mielipiteitä saattoi olla useampia. Ryhmien välillä oli aiheita, joita toisessa ryhmässä ei käsitelty ollenkaan. Tämä ilmeni siten, että ryhmien välillä niin että asiasta ei syntynyt keskustelua. Eräs tällainen ryhmien ero oli, kun puhuttiin kiusaamisen ilmiöstä. Tässä minulla oli haastattelijana vastuu asioiden yleistämisestä. Yhteneväisyyksiä löytyi ja niistä saattoi tehdä kattavankin yhteenvedon, yhteenvedon siitä, miten henkistä turvallisuutta voitaisiin koulussa edistää.

Tutkimuksen luotettavuutta tarkastellessa ryhmien pieni määrä ei välttämättä kerro kuitenkaan ihan koko totuutta. Luotettavuutta ja yleistettävyyttä olisi lisännyt, jos olisi ottanut useamman ryhmän mukaan. Tutkimustyön luotettavuutta voidaan arvioida sen tulosten perusteella. Suhteessa tutkimuskysymyksiin sain vastauksia henkisen turvallisuuden tilan kokoamiseksi koulua koskien. Tutkimuksesta sain vastauksia asioihin, joita lähdin hakemaan. Sisäisen luotettavuuden voidaan ajatella toteutuneeksi. Sisäisellä luotettavuudella tarkoitetaan juuri kyseisen koulun henkisen turvallisuuden kartoitusta. Ulkoinen turvallisuus pohjautuu yleistettävyyteen, muihin kouluihin.

Pienen haastateltujen määrän vuoksi tulosten yleistettävyydestä on osin vaikea sanoa kuinka henkisen turvallisuuden taso toimii, muilla vastaavilla kouluilla. Henkisen turvallisuuden edistämisen keinoja tuli runsaasti, ja siinä näkyi oikeastaan myös teorian yhteys aiheeseen. Kaikki keinot, mitä on esitelty henkisen turvallisuuden parantamiseksi, ovat käytettävissä jokaiseen Suomalaiseen koulun henkisen hyvinvoinnin edistämiseen. Tarvitaan sitoutuneisuutta kiinnittää epäkohtiin huomiota. Jokaisella oppilaalla on oikeus tulla kohdelluksi hyvin. Henkisen turvallisuuden edistäminen on päivittäisten toimintojen keskellä. Edistäminen on osa päivittäisiä toimintoja ja jo pienillä eleillä henkinen turvallisuus lisääntyy.

Kouluun tehtyjen hankkeiden ja oman tutkimustyöhön viitaten henkisen turvallisuuden edistämiseen käytettävät keinot ovat täysin perusteltuja. Henkisen turvallisuuden edistämisen keinot ovat luomassa kouluviihtyvyyttä ja toimintakulttuurin kehittämistyötä.

10 LOPUKSI

Henkisen turvallisuuden edistämisen tarve nousee siitä, että muuttuvassa maailmassa on yhä enempi tietoa, teknologiaa ja yhä vähempi vuorovaikusta, sosiaalista kohtaamista (Sahlberg 2015, 262- 263.) Lisäksi sanotaan, että joka viides nuori kärsii sosiaalisista ongelmista, joita ei ole edes diagnosoitu (Allianssi ry 2010, 27.) Henkisen turvallisuuden kartoittaminen tuo tietoa myös mahdollisista ongelmista oppilailla. Henkisen turvallisuuden edistäminen ei ole vain oppilaan hyvinvointia edistävää vaan koko yhteiskunnan hyvinvointia tukevaa.

Koulussa toimintakulttuuria on kehitettävä jatkuvasti ja tietoisesti. Henkiselle turvallisuudelle on luotava omat tavoitteet. Konkreettisten tavoitteiden asettaminen henkisen turvallisuuden edistämiseen on tärkeää. Henkinen turvallisuus ei synny sattumalta vaan se vaatii tahtotilan toimintakulttuurissa. Vuorovaikutuksessa tapahtuva kehittäminen sitouttaa oppilaat toteuttamaan asioita. Henkisellä turvallisuudella on vaikutusta kouluviihtyvyyteen, jonka avulla voidaan vaikuttaa oppilaiden syrjäytymisen ehkäisyyn. Henkisen turvallisuuden tilan kasvusta on hyötyä oppilaalle, ryhmille ja koko kouluyhteisölle. Henkinen turvallisuus näkyy luovuuden, rohkeuden ja innovaatioiden kasvuna. Kouluun tullaan mieluusti ja kapinointi sääntöjä vastaan jää vähemmälle. Se näkyy oppilaiden yhteishengen paranemisena, luottamisena itseensä ja ympäröiviin opetus- ja kasvatustalouden ammattilaisiin. Henkisen turvallisuuden merkitys korostuu uuden opetussuunnitelman myötä.

Henkisen turvallisuuden edistäminen on koko yhteisön asia. Henkisesti turvallinen ympäristö, mahdollistaa muutoksen työn, johon tarvitaan luovaa yhteistyötä kaikkien osapuolten kesken. Muutokseen tarvitaan luottamusta, aikaa ja yhteistyötä.

Kuntien päätöksentekoon liittyen kouluihin suunnattaviin resursseihin toivon viisautta. Koulussa on tarvetta ehkäisevälle työlle ja nuorisotyön osaamiselle. Kouluissa on aina osattu tehdä kunnioitusta herättävää kasvatus- ja opetustyötä. Työni kuitenkin osoittaa, että kouluissa on tarvetta uusille voimavaroille sekä menetelmälliselle osaamiselle edistämään oppilaiden henkistä turvallisuutta.

LÄHTEET:

- Aaltola. J & Valli. R 2010. Ikkunoita tutkimusmetodeihin I. Metodien valinta ja aineistonkeruu: Virikkeitä aloittavalle tutkijalle. Jyväskylä. PS-kustannus.
- Aaltola. J & Valli. R 2010. Ikkunoita tutkimusmetodeihin II. Näkökulmia aloittavalle tutkimuksen teoreettiseen lähtökohtiin ja analyysimenetelmiin. Jyväskylä. PS-kustannus.
- Alkula, Tapani & Pöntinen, Seppo & Ylöstalo, Pekka (1995). Sosiaalitutkimuksen kvantitatiiviset menetelmät. Mittarin luotettavuus. KvantiMOTV - Menetelmäopetuksen tietovaranto. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto. Viitattu 14.12.2015
<http://www.fsd.uta.fi/menetelmaopetus/mittaaminen/luotettavuus.html#opera>
- Allianssi ry. 2010. Nuorista Suomessa. Viitattu 14.12.2015
<http://www.alli.fi/binary/file/-/665/fid/793/>.
- Allardt .E 1993. Having, loving, and being: an alternative to the Swedish model of welfare research. Teoksessa Nussbaum & Sen (toim.) The Quality of Life. Clarendon Press, Oxford.88-91.
- Hakala. J. 2000. Opinnäytetyö luovasti. Kehittämis- ja tutkimustyön opas. Tampere: Gaudeamus.
- Haasio & Savolainen 2015 Intertenix. Oppimateriaalit. Viitattu 20.9.2015.
<http://oppimateriaalit.internetix.fi/fi/avoimet/Oviestinta/informaatiotutkimus/po1/tiedonhankinta/mitatarp>
- Hakoluoto.T, Jukkala. T, Lämsä.T, 2014. Nuorisotyö koulussa. Yhteisöllistä kasvatuskumppanuutta. Humanistinen ammattikorkeakoulu. Verkko Sarja F. Katsauksia ja aineistoja.
- Halinen Irmeli 2010. Opetushallitus. Uuden opetussuunnitelman näköalat – Katsottu 20.6.2015.
https://www.youtube.com/results?search_query=irmeli+halinen+miksi+suomalaiset+opetussuunnitelmat+muuttuvat
- Holopainen. P, Järvinen. R, Kuusela. J, Packalen. P 2009. Työrauha Tavaksi. Kohtaaminen, toimintakulttuuri ja pedagogiikka koulun arjessa. Edita Prima oy, Helsinki 2009.
- Honkanen Eija, Suomala Anne 2008. Oppilashuollon käsikirja. Otavan kirjapaino. Keuruu.
- Hurme, Helena & Hirsjärvi, Sirkka 2008. Tutkimushaastattelu. Teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Helsinki. Yliopistopaino.
- Kolehmainen, Marjo 2012. Kasvattajana ristiaallokossa. Ammatillinen identiteetti koulussa nuorisotyötä tekevien kokemana. Opinnäytetyö. Humanistinen ammattikorkeakoulu. Viitattu 25.11.2015
<http://urn.fi/URN:NBN:fi:amk-201205218972->

Konu, Anne. 2002. Oppilaiden hyvinvointi koulussa. Akateeminen väitöskirja. Tampereen yliopisto. Viitattu 30.9.2015.

<https://tampub.uta.fi/bitstream/handle/10024/67186/951-44-5445-6.pdf?sequence=1>

KvantiMOTV - Menetelmäopetuksen tietovaranto. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto Viitattu 24.9.2015. <http://www.fsd.uta.fi/menetelmaopetus>

Kämppe, K., Välimaa, R., Tynjälä, J., Haapasalo, I., Villberg, J. ja Kannas, L. 2008. Peruskoulun 5. 7. ja 9. luokan oppilaiden koulukokemukset ja koettu terveys. WHO-Koululaistutkimuksen trendejä vuosina 1994–2006. Tampereen yliopistopaino.

Kämppe, K., Välimaa, R., Tynjälä, J., Haapasalo, I., Villberg, J. ja Kannas, L.2010. Koulukokemusten kansainvälistä vertailua 2010 sekä muutokset Suomessa ja Pohjoismaissa 1994–2010. WHO- koululaistutkimus. Viitattu 17.12.2015.

http://www.oph.fi/download/142520_Koulukokemusten_kansainvalista_vertailua_2010_seka_muutokset_Suomessa_ja_Pohjoismaissa_1994-2010_WHO-Koululaistutkimus_HBSC-Study_.pdf

Lapsenhuoltolaki (361/1983)

Viitattu 5.10.2015. <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1983/19830361>

Lahtinen, Pauliina. 2013. Selvitys Konneveden kuntaan toteutetusta nuorisotyöntekijän kokeilusta koulun ja vapaa-ajan toimintaympäristössä. Humanistisen ammattikorkeakoulun. Uusiutuva koulu ja nuorisotyö- hanke. Viitattu 4.12.2015. peda.net/img/portal/2876218/RAPORTTIKonnevesi.pdf?cs=1377781283

Lindfors, Eija. (toim.)2012 Kohti turvallisempaa oppilaitosta! Oppilaitosten turvallisuuden turvallisuuskasvatuksen tutkimus- ja kehittämishaasteita. Oppilaitosten turvallisuuskulttuurin kehittämisverkosto. Kasvatustiede. Tampereen yliopisto. Nurmijärvi: Suomen Painoagentti Oy. Viitattu 16.11.2015.

http://tampub.uta.fi/bitstream/handle/10024/65529/kohti_turvallisempaa_oppilaitosta_2012.pdf-

Mahkonen, Sami. 2015. Uusi oppilashuoltolaki työvälineenä. Edita Publishing oy. Porvoo

Mäkijärvi, Leena.2008. Aikuisen vastuu. Miten kasvatan tämän ajan lasta. Kirjatalo. Asikkala.

Oppilas ja opiskelijahuoltolaki (2013/1287) viitattu 27.11.2015 <http://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2013/20131287->

Opetus- ja kulttuuriministeriö 2015. Viitattu 17.12.2015

http://minedu.fi/OPM/Koulutus/artikkelit/Kouluhyvinvoinnin_kehittaminen/elaman_hallinta.html

Maslow, A. H. (1987). Motivation and Personality. New York.

Ojala, Mikko. 2000. Parent and teacher expectations for developing young children: A cross-cultural comparison between Ireland and Finland. European Early Childhood Education Research Journal, 8 (2), 39–61.

- Ojasalo Katri, Moilanen Teemu, Ritalahti, Jarmo. 2009. Kehittämistyön menetelmät. Uudenlaista osaamista liiketoimintaan. WSoypro oy. Helsinki.
- Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2016. Viitattu 27.11.2015. <http://www.oph.fi/ops2016/perusteet>
- Peruskoulun opetussuunnitelman perusteet 2014. Viitattu 19.11.2015. http://www.oph.fi/saadokset_ja_ohjeet/opetussuunnitelmien_ja_tutkintojen_perusteet
- Perusopetuslaki 1998. Perusopetuslaki 628/1998, 2§. Viitattu 17.11.2015, <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1998/19980628>
- Raina. Liisa & Haapaniemi Rauno. 2007. Yhteisöllinen pedagogia."Ettei tarvitse tehdä yksin." Tallinna. As.Pakett kirjapaino.
- Ruusuvirta Johanna & Tiittula, Liisa (toim.) 2009. Haastattelu Tutkimus. Tilanteet ja vuorovaikutus. 2. painos. Tampere. Vastapaino.
- Ruusuvirta Johanna & Nikander Pirjo & Hyvärinen Matti (toim.) 2010. Haastattelun analyysi. Vastapaino. Tampere.
- Saarinen-Kauppinen Anita & Puusniekka Anna. 2009 Yhteiskuntatieteellisen tietoarkiston julkaisuja. Tampere. Viitattu 14.12.2015 http://www.fsd.uta.fi/fi/julkaisut/motv_pdf/KvaliMOTV.pdf
- Salovaara, Reija ja Honkanen Tiina 2011. Rakenna hyvä luokkahenki. Bookwell Oy. Porvoo.
- Sisäisen turvallisuuden ohjelma. 2012. Turvallisempi huomina Helsinki: monistamo. julkaisu 6. Viitattu 29.9.2015 http://www.intermin.fi/download/34893_262012_STO_III_fi.pdf
- Träskelin, Jeanette 2012. Alaikäisten lasten viihtyvyys koulussa. Koulussa tehtävän nuorisotyön näkökulmasta. Opinnäytetyö. Humanistinen ammattikorkeakoulu. Viitattu 17.12.2015 http://theseus.fi/bitstream/handle/10024/49744/Traskelin_jeanette.pdf?sequence=1
- Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2009. Humanistisen, yhteiskuntatieteellisen ja käyttäytymistieteellisen tutkimuksen eettiset periaatteet ja ehdotus eettisen ennakoarvioinnin järjestämiseksi. Viitattu 18.10.2015. <http://www.tenk.fi/fi/eettinen-ennakoarviointi>
- Uusikylä. Kari 2000. Vastatulia. Inhimillisen kasvatuksen ja koulutuksen puolesta. PS- kustannus. Jyväskylä.
- Vornanen, Riitta 2010. Nuorten hyvinvointiin turvallisuuden näkökulma. Teoksessa Leinonen, Markku (toim.) Puheenvuoroja nuorten hyvinvoinnin tilasta Itä-Suomessa. Mikkeli: Mikkelin ammattikorkeakoulu – Juvenia osaamiskeskittymä.
- Wallin. Aila 2011. Sosiaalityö koulussa. Avaimia Hyvinvointiin. Tietosanoma Oy. Helsinki.
- Yle- tv. Inhimillinen tekijä. Kavereita nolla. Katsottu 12.12.2015. <http://yle.fi/aihe/artikkeli/2015/12/04/inhimillinen-tekija-kavereita-nolla>

Äärelä, Tanja 2015. Koulu turvapaikkana? Oppilaan psyykkistä hyvinvointia edistämässä. "Pitäisi olla sellaista lämpöä"- Välittävän opettajan 10 teesiä-luento. Jyväskylä 5.11.2015. Luentomuistiinpanot.

LIITE1

TEEMAHAASTATTELUN RUNKO

Teema 1:Käsittelin koulussa viihtymistä.

Teema 2:Sosiaaliset taidot, sosiaaliset suhteet ja vaikuttamisen mahdollisuus kouluyhteisössä.

Teema 3: Kiire ja työmäärä, tuki koulutyöhön ja sosiaalisiin suhteisiin.

Teema 4: Käsittelin toimintakulttuuria, sen vaikutusta henkiseen turvallisuuteen.

LIITE2

KIRJE HUOLTAJILLE

Oppilaan huoltajat

Suostumus osallistumisesta päättötyön haastatteluun

Hei!

Opiskelen Humanistisessa ammattikorkeakoulussa yhteisöpedagogiksi, ja teen päättötyötä koskien oppilaiden hyvinvointia koulussa. Päättötyöni sisältää teemahaastattelun, teemat liittyvät erityisesti oppilaan henkisen turvallisuuden kartoittamiseen, kuinka oppilas kokee toimintakulttuurin tuomat säännöt, tasa-arvon, oikeudenmukaisuuden. Miten oppilas kokee kaverisuhteet, kiusataanko tai onko jotain hämmentäviä tai pelottavia asioita. Haastattelut tapahtuvat pienryhmissä keskustellen. Teemahaastattelut tapahtuvat koulu-aikaan, ja kestävät noin tunnin verran. Haastattelut tulen nauhoittamaan minulle jatkoanalysointia varten. Haastattelut tullaan hävittämään heti, kun olen ne tutkimusmenetelmin käsitellyt ja koonnut yhteenvedon. Kaikki tiedot käsitellään luottamuksellisesti ja anonyymisti. Koululta, olen luvan saanut haastattelujen tekoon.

Haastattelujen aineistoa tulen käyttämään päättötyössäni siten, että pohdin miten yhteisöpedagogi voisi edistettään oppilaan henkistä turvallisuutta koulussa yhdessä muiden toimijoiden kanssa. Päättötyö pohtii myös tulevaisuuden koulun haasteita, päättötyön aiheen tiimoilta. Päättötyön toivon hyödyttävän koulua kokonaisuudessaan ja antavan uusia näkökulmia oppilaan henkisen turvallisuuden edistämiseen.

Päättötyö on suunniteltu valmistuvan viimeistään joulukuun 2015 aikana.

Päättötyöni on luettavissa nimelläni, ammattikorkeakoulujen päättötyöiden Theseus. fi sivustoilla.

Lisätietoa halutessanne on saatavilla minulta.

Terveisin, Maija-Leena Tuomela

maija-leena.tuomela@humak.edu

